

Viron lehtoraatti 75-vuotias

23.11.1998

Avauspuhe

Herra Suurlähettiläs, Herra Dekaan, arvoisat lehtorit, hyvät seminaarin osanottajat!

Viron kielen opetus Helsingin yliopistossa alkoi jo 165 vuotta sitten, kun ensimmäinen suomen kielen lehtori **Carl Niclas Keckman** ilmoitti lukuvuonna 1833–34 esittävänsä suomen kielen vertailevaa kielioppia. Se oli samalla ensimmäinen suomalais-ugrilaisen kielitieteen opetusjakso tässä yliopistossa. Keckman perehdytti kuulijoitaan viron, lapin ja unkarin kieleen. Hän käytti sellaista opetusmenetelmää, joka on suosittu edelleenkin, nimittäin kielten välistä vertailua. Hän vertaili opetettavia kieliä lähinnä suomen kirjakielen ja murteisiin. Hän käytti parhaita silloisia viron kielen tutkimuksen lähteitä, nimittäin Hupelin kielioppia *Ehstnische Sprachlehre* (tosin vain sen ensimmäistä painosta) ja J. H. Rosenplänterin aika-kauskirjaa *Beiträge zur genauern Kenntniss der ehstnischen Sprache*. Hän näyttää olleen yliopiston hengen mukaisesti kriittinen opetuksessaan. Keckman on luentomuistiinpanoissaan varustanut huutomerkillä Hupelin väitteen, että viron kielessä on vain kuusi sijaa (kuten silloin latinan kieliopin mukaan opetettiin). Hänellä oli myös etymologioinnin alkeita, kun hän on epäröiden yhdistänyt toisiinsa mm. viron sanan *ära* 'pois' ja suomen *eri* tai viron sanan *soe* 'lämmen' ja suomen *suoja* (siis kuten sanassa suojaää).

Keckman aloitti siis viron kielen opetuksen tieteelliseltä pohjalta, käytännön kielitaidon tavoitteita ei varmaankaan ollut. Samalta pohjalta jatkoi **August Ahlqvist**, kun hän 35 vuotta myöhemmin (lukuvuonna 1869–70) selitti ja käänsi

suomeksi vironkielisiä tekstejä, jotka hän oli julkaissut samana vuonna teoksessaan *Suomalainen murteiskirja tahi lukemisia viron, karjalan, vatjan, vepsän ja liivin kielillä suomalaisten sanastojen kanssa*. Se oli painettu J. Simeliuksen kirjapainossa ja oli G. W. Edlundin myötävänä. Tätä voinee pitää ensimmäisenä yliopistollisena viron oppikirjana meillä, kun **Julius Krohnin** Viron kielen oppikirja suomalaisille ilmestyi vasta pari vuotta myöhemmin (1872). Viron osuus Ahlqvistin teoksen sivuista onkin n. 52 %. Tekstit on valittu hyvin edustavasti. Siinä on evankeliumien käännöksiä sekä Tallinnan että Tarton kirjakielellä, on virolaisen kansanelämän kuvauksia, kansantarinoita ja -lauluja ja Faehlmannin, Kreutzwaldin ja Koidulan runoja. Lydia Koidulan nimeä ei mainita mutta mukana ovat Emajõe Ööpikin suuret klassikot *Üks paigake siin ilmas on*, *Sind surmani küll tahan* ja *Mo isamaa on mino arm*.

Viroa opettivat tieteellisesti jo viime vuosisadan puolella myös professori **Julius Krohn**, dos. **E. N. Setälä** ja dos. **Heikki Paasonen** sekä kirjallisuuden osalta dos. **Kaarle Krohn**. Sittemmin opetusta jatkoivat dosentit **Heikki Ojansuu**, **E. A. Tunkelo** ja **Lauri Kettunen**, joka tultuaan professoriksi 1929 vaihtoi opetettavan kielen virosta eestiksi, jota nimitystä hän sitten uskollisesti käytti. **Willem Grünthalin** osuus tulee kohta tarkemmin esille hänen pojanpoikansa Riho Grünthalin esitelmässä. Myöhemmiltä ajoilta kiinnitettäköön huomiota siihen, että Tarton yliopiston dosentti **Paul Ariste** nimitettiin yliopistomme viron kielen lehtoriksi 2. helmikuuta 1943, mutta hän ei voinut saapua silloisten muuttuneiden olojen vuoksi. Ensimmäisestä marraskuuta 1944 alkaen nimitettiin kand. **J. Käosaar** hoitamaan osaa viron kielen lehtorin tehtävistä, ja **Eeva Niinivaara** määrättiin hoitamaan tätä lehtorinvirkaa helmikuun 1945 alusta. Hän toimi sitten vuodesta 1949 alkaen nimitettynä lehtorina erittäin menestyksellisesti lähes neljännesvuosisadan ajan. Hän ei ole voinut tulla tänne tä-

nään, mutta hän on pyytänyt minua välittämään lämpimän tervehdyksensä seminaarillemme.

Vuonna 1967 alkoi uusi vaihe maamme yliopistojen viron kielen opetuksessa, kun tänne alkoi saapua säännöllisesti syntyperäisiä äidinkieltä opettajia, ensimmäisen kerran Oulun yliopistoon 1967. Se merkitsi suurta edistystä silloisissa neuvostovallan oloissa. Helsingin yliopistossa oli ensimmäinen Virosta tullut lehtori **Ago Künnap**, joka sittemmin myös väitteli täällä samojedikielten alalta. Hänen jälkeensä tulneiden lehtoreiden luettelo on vaikuttava, ja syksystä 1977 alkaen lehtoreita on ollut kaksi kerrallaan, tavallisesti toinen heistä on ollut kieleen ja toinen kirjallisuuteen erikoistunut, ja he ovat usein antaneet myös muuta alansa erikoisopetusta. Heidän koulutettaviinsa on kuulunut sekä itämerensuomalaisten kielten, suomalais-ugrilaisten kielten että suomen kielen opiskelijoita.

Vuodesta 1989 alkaen meillä on ollut myös viron kielen vieraileva apulaisprofessori taikka nykyjärjestelmän mukaisesti vieraileva professori, joista ensimmäisenä tuli tohtori **Tiit-Rein Viitso**. Kaikki Virosta tulleet opettajamme ovat jatkaneet jo viime vuosisadalla alkaneita opetusperinteitä mutta tietysti nykyaikaisesti ja itse oppikirjoja laatien. Viron kielen opetusta ja tutkimusta ovat tietysti edistäneet myös **Lauri Ketusta** seuranneet itämerensuomalaisten kielten professorit **Lauri Posti** ja **Aimo Turunen**.

Olemme täällä hyvin iloisia, että tänne on voinut saapua virallisten tahojen lisäksi niin monia Viron kielen ja kulttuurin opettajia: useimmat entisistä viron kielen lehtoreistamme ja nykyiset, vierailevat professorit ja muissa Suomen yliopistoissa toimivat lehtorit. Järjestäjien puolesta minulla on ilolausua teidät kaikki tervetulleiksi. Seminaarimme anti on hyvin monipuolinen. Meillä on tarkoitus julkaista esitelmät.

Veel kord teretulemast. Seminar on avatud.

Lehtorit

Villem Grünthal	1923–1941
J. Käosaar	1944–1945
Eeva Niinivaara	1945–1969
Ago Künnap	1969–1971, 1985–1989, 1990–1991
Helga Laanpere	1971–1975, 1979–1981
Jaak Peebo	1974–1976
Eduard Vääri	1976–1979
Herbert Kaselo	1978–1979
Tõnu Seilenthal	1979–1981
Haldur Õim	1981–1984
Hoide Sikk	1981–1983
Ants Järv	1983–1985
Toivo Kuldsepp	1984–1988
Tiit Kukk	1988–1989
Ele Lõhmus	1989–1992
Birute Klaas	1991–1995
Tiit Hennoste	1992–1996
Helle Metslang	1995–
Ele Süvalep	1996–

Vierailevat professorit

Tiit-Rein Viitso	1989–1991
Mati Erelt	1991–1995
Reet Kasik	1995–1999

Itämerensuomalaisten kielten professorit

Lauri Kettunen	1929–1953
Lauri Posti	1953–1971
Aimo Turunen	1971–1976
Seppo Suhonen	1978–